

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

26.06.2023. Nr. 1-8/21

**Latvijas Republikas Saeimas
Izglītības, kultūras un zinātnes komisijai**
izglitibas.kulturas.komisija@saeima.lv

*Par Latvijas Izglītības un zinātnes
darbinieku arodbiedrības priekšlikumu
grozījumiem Izglītības likumā*

Pamatojoties uz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 3. punktā noteikto tiesībsarga kompetenci iesniegt priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu, aicinu Izglītības, kultūras un zinātnes komisiju neatbalstīt un nevirzīt tālākai izskatīšanai 14.06.2023. komisijas sēdē iesniegto Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrības (LIZDA) un Latvijas Izglītības vadītāju asociācijas priekšlikumu atkārtoti izvērtēt grozījums Izglītības likumā, kas paredz noteikt izglītības iestādes vadītāja tiesības pieņemt lēmumu par obligātās izglītības vecuma izglītojamā turpmāko izglītības ieguvi dzīvesvietā, ja izglītojamais bijis vardarbīgs pret citiem izglītības iestādes izglītojamiem, pedagogiem vai citām izglītības procesā iesaistītām personām.

Priekšlikumu neatbalstīt izglītojamā turpmāko izglītības ieguvi dzīvesvietā pamatoju ar šādiem argumentiem.

1. Izglītības likumā tāda izglītības ieguves forma kā izglītība dzīvesvietā nav noteikta. Viena no izglītības ieguves formām ir izglītība ģimenē.¹ Par tās izvēli, rūpējoties par bērna vislabākajām interesēm, lemj bērna vecāki. Izglītības ģimenē mērķis ir bērna vajadzību nodrošināšana iespējami labākajā veidā, nevis bērna, kuram nav nepieciešams mācību saturu apgūt ģimenē, izslēgšana no izglītības procesa kā izglītības iestādes reakcija uz bērna izdarītiem pārkāpumiem.

2. Galvenā atšķirība izglītības iegūšanai ģimenē no citām izglītības iegūšanas formām ir tāda, ka par mācību procesu un tā rezultātiem ir atbildīgi bērna vecāki (likumiskais pārstāvis), nevis izglītības iestāde. Ņemot vērā, ka par mācību satura apguvi ģimenē ir atbildīgi vecāki, skolai nav pienākuma nodrošināt skolēnam, kurš mācās ģimenē, mācību priekšmetu pedagogu konsultācijas, bet tai ir jāsniedz metodiskais atbalsts bērna vecākiem izglītības ģimenē nodrošināšanai - izglītības iestāde nodrošina vecākam iespēju iepazīties ar mācību priekšmetu programmām un mācību saturu, kā arī nodrošina iespēju

¹ Izglītības likuma 8. panta 5. punkts.

vecākam ne retāk kā reizi mēnesī saņemt mācību priekšmeta pedagoga konsultāciju.² Bērnam nav paredzētas ne pedagoģu konsultācijas, ne attālinātas mācības. Izglītības iestāde ne retāk kā divas reizes semestrī novērtē izglītojamā mācību sniegumu.³ Ja vecāki, kuri savam bērnam ir izvēlējušies klātieni kā izglītības ieguves formu, nespēs nodrošināt obligātās izglītības ieguvi ģimenē, bērns faktiski tiks izslēgts no izglītības ieguves procesa, tādējādi pārkāpjot Latvijas Republikas Satversmes 112. pantā garantētās tiesības uz izglītību. 14.06.2023. komisijas sēdē LIZDA izteiktajam apgalvojumam, ka uz noteiktu laiku mācību process notiks citā fiziskajā vidē, nav pamatojuma, jo mācību procesa nodrošināšanu grozījumi neparedz.

3. Bērna emocionāla vai fiziska vardarbība pret citiem izglītības iestādes izglītojamiem, pedagoģiem vai citām izglītības procesā iesaistītām personām var būt saistīta ar viņa veselības stāvokli. Piemēram, Starptautiskā Statistiskā slimību un veselības problēmu klasifikācijā skaidrots, ka uzvedības traucējumiem kā diagnozei “raksturīgs atkārtots un persistējošs asociālas, agresīvas, izaicinošas uzvedības stereotips. Šāda uzvedība noved pie lieliem vecumam piemērotu sociālo normu pārkāpumiem. (..) Uzvedības patoloģijas piemēri, uz kuriem pamatojas diagnoze, saistās ar pārmērīgiem kautiņiem, huligānismu, rupjību pret citiem cilvēkiem vai dzīvniekiem, būtiskiem mantas bojājumiem, dedzināšanu, zagšanu, atkārtotu melošanu, izvairīšanos no skolas vai bēgšana no mājām, parasti ir smagi dusmu uzliesmojumi un nepaklausība.”⁴ Bērnam ar speciālām vajadzībām ir tiesības, lai tiktu nodrošināti bērna vajadzībām atbilstoši individuāli pedagoģiskā un psiholoģiskā atbalsta pasākumi valsts, pašvaldības un privātajās mācību iestādēs.⁵ Ja bērnam netiek noteiktas speciālās vajadzības un izstrādāti atbilstoši atbalsta pasākumi, tiek pārkāptas bērna tiesības uz kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību.

4.14.06.2023. komisijas sēdē izskanēja informācija, ka izglītības iestādēs ir daudz bērnu, kuriem ir nediagnosticētas speciālās vajadzības. Vēlos vērst uzmanību, ka saskaņā ar Vispārējās izglītības likuma 11. panta otrās daļas 3. punktu vispārējās izglītības iestādes vadītājs ir atbildīgs par izglītojamo speciālo vajadzību apzināšanu un viņu izglītošanu atbilstoši speciālās izglītības programmām. Minētā tiesību norma ir spēkā kopš likuma pieņemšanas 1999. gadā – tātad 24 gadus. Ja izglītības iestādēs ir bērni ar nediagnosticētām speciālajām vajadzībām, izglītības iestāžu vadītāji nav pildījuši likumā noteikto pienākumu.

Turklāt valstī ir izveidots bērnu tiesību aizsardzības mehānisms gadījumiem, ja vecāki ignorē izglītības iestādes ieteikumu pieteikt bērnu pedagoģiski medicīniskajā komisijā. Gan valsts, gan pašvaldības pedagoģiski medicīniskā komisija ir tiesīga izvērtēt izglītojamā veselības stāvokli, spējas un attīstības līmeni, pamatojoties uz bāriņtiesas lēmumu, bāriņtiesas iesniegtajiem speciālistu atzinumiem un izglītības iestādes sniegto informāciju.⁶

Savukārt no pienākuma “izglītot atbilstoši speciālās izglītības programmām” izriet izglītības iestādes vadītāja pienākums nodrošināt nepieciešamo atbalsta personālu.

² [Ministru kabineta 2022. gada 11. janvāra noteikumu Nr. 11 “Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās un atskaitīti no tām, kā arī obligātās prasības izglītojamo pārcelšanai nākamajā klasē” 12.2. un 12.3. apakšpunkts.](#)

³ Turpat, 12.4. apakšpunkts.

⁴ [Aktuālā Starptautiskā statistiskā slimību un veselības problēmu klasifikācija, 10. Redakcija](#)

⁵ [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 11. panta pirmā daļa](#)

⁶ [Ministru kabineta 2012. gada 16. oktobra noteikumu Nr. 709 “Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām” 4.1. un 6.1. apakšpunkts.](#)

5. Latvijā arvien vairāk nostiprinās izpratne par to, ka skolas misija ir ne tikai sniegt akadēmiskās zināšanas, bet tikpat svarīgi ir veicināt bērna sociāli emocionālās prasmes.⁷ Nav iedomājams, ka šādas kompetences bērnam varētu pilnvērtīgi attīstīties mājas apstākļos, esot kopā tikai ar vecākiem. Tieši pretēji – sociāli emocionālās prasmes iespējams attīstīt tikai sabiedrībā, mijiedarbojoties ar pieaugušajiem un vienaudžiem un pavadot laiku sociālā veidā. Šo prasmju trūkums savukārt negatīvi ietekmē arī bērnu mentālo veselību un palielina risku nonākt ārstniecības iestādēs.⁸

Bērna, kuram ir nepietiekami attīstītas sociāli emocionālās prasmes, izolēšana no skolas vides un vienaudžiem rada vēl jo lielākus šķēršļus viņa sekmīgai iekļaušanai mācību procesā, līdz ar to šāds risinājums ir pretrunā bērna labākajām interesēm.

6. Tiesībsargs nepiekrīt LIZDA apgalvojumam, ka izglītības iestāžu vadītājiem nav līdzekļu, lai pasargātu vairākumu no izglītojamajiem ar vardarbīgu uzvedību.

Tiesībsarga ieskatā samērīgu līdzsvaru starp izglītojamā ar vardarbīgu uzvedību tiesībām uz izglītību un pārējo izglītības procesā iesaistīto personu tiesībām uz drošiem apstākļiem izglītības iestādē var nodrošināt spēkā esošā regulējumu precīza un konsekventa ievērošana:

- 1) izglītojamo speciālajām vajadzībām ir jābūt noteiktām (apzinātām);
- 2) izglītības iestādēm ir jāsaņem detalizētas un precīzas rekomendācijas atbalsta sniegšanai;
- 3) bērniem izglītības procesā ir jāsaņem speciālajām vajadzībām atbilstošs atbalsts. Lai to īstenotu, ir jābūt gan piemērotai videi (izglītojamo skaits klasē vai grupā, piemēroti iekārtota mācību vieta, relaksācijas telpa, vienotas prasības visiem darbiniekiem, brīvi pieejams dzeramais ūdens, u.tml.), gan atbalsta personālam (izglītības psihologs, skolotāja palīgs, speciālais pedagogs, sociālais pedagogs u.c.), kura darba slodžu skaits atbilst izglītojamo vajadzībām;
- 4) katrai izglītības iestādei ir jāīsteno vardarbības novēršanas programma;
- 5) katrai izglītības iestādei ir jāīsteno rīcības plāns vardarbības gadījumā un šim plānam jābūt zināmam visām iesaistītajām personām (izglītojamajiem, viņu likumiskajiem pārstāvjiem, izglītības iestādes darbiniekiem, pašvaldības izglītības pārvaldei un sociālajam dienestam).

Vispirms izglītības iestādēm un to dibinātājiem (pašvaldībām) ir jāizpilda savi normatīvajos aktos noteiktie pienākumi drošas vides radīšanai izglītojamajiem un darbiniekiem, tikai pēc tam būtu apsverama nepieciešamība pēc papildu pasākumiem.

Ar cieņu
tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

⁷ Vairāk informācijas - Valsts izglītības satura centrs. [Sociāli emocionālā mācīšanās. Nodarbību plāni 1.–12. klasei. Metodiskais līdzeklis](#), 8.-10. lpp.

⁸ Skat. [Intervija ar Pusaudžu resursu centra speciālisti un sadarbības projektu vadītāju Romiju Krēzīnu, Rīta Panorāmas 1. jūnija sīžets](#)